

Arxiu Històric de l'Hospitalet.
C/Joan Pallarès s/n
08901- L'Hospitalet

Persona entrevistada: **Antonio Navarro. García**

FONS: TECLA SALA.

Data: Desembre 2002.

Entrevistadora: Mireia Mascarell.

Duració: 1 hora, 30 minuts.

Signatura: Ot8

CARA A:

El nom, Antonio Navarro García, nascut a Cartagena, Murcia, i a l'edat d'onze anys ens vem traslladar aquí a Barcelona.

I ara quants anys té?

Ara tinc 83, a punt de fer 84.

O sigui, que pràcticament tota la vida a l'Hospitalet.

Sí, Catalunya per mi és la segona... el segon país meu diguessim, però vui ser això.

I van venir cap aquí Hospitalet els seus pares?

Aquí mateix.

Al mateix barri?

Els meus pares no, perquè em vaig quedar sense mare als 3 anys, i als 11 anys vam venir amb el pare cap aquí i tots els germans. Erem 8 germans, i aquí mateix, al Carrilet, al nº 8, aquest és el 6 i al nº 8 vivíem.

De tota la vida. El més antic del barri potser vostè.

H: No queden gaire, no. Eren dels més antics... erem de la mateixa quinta que el domingo Peiró.

D: La més antiga sóc jo del barri.

Ah, vostè?

H: I ens vam criar aquí, amb el senyor Joan, amb el senyor Peiró, amb el doctor Ramón Solanich, de petits.

I a quina edat va entrar vostè a la fàbrica?

A la fàbrica vaig entrar ja de gran. Jo he tingut varis oficis i a última hora on treballava últimament veia que la cosa no anava gaire bé, que tancarien i llavors vaig demanar per entrar on treballa la dona, a la Tecla Sala.

Ah, llavors la dona ja hi treballava.

Sí, ella portava un grapat d'anys, i jo vaig entrar a l'any 58.

Però venia del ram tèxtil també o no?

No, no.

No tenia res a veure.

Jo el primer treball que vaig fer, vaig treballar tres anys al forn del vidre, allà al costat del mercat de Sant Antoni, i encabat vaig anar d'envernissador i vaig estar treballant en tres cases d'aquest ofici. A les dagues últimes vaig ser encarregat d'envernissador a l'ebanisteria, al taller d'ebanisteria que diuen, a la fàbrica de mobles, que ara li diuen fàbrica de mobles però llavors eren ebanisteries, i d'allà "pues" ja quan vaig veure la cosa... la última que vaig treballar ja vaig

veure la cosa mal parada, treballava precisament aquí al carrer Alós, cantonada carrer Montseny, aquí mateix, que treballadors dels que veien la cosa malament es van reunir tres i van fer la... van formar l'empresa aquesta aquí i jo hi vaig estar treballant fins l'any 58 que vaig passar a la Tecla Sala perquè veia que la cosa tampoc anava gaire bé. I a partir d'aquí vaig entrar per mediació del senyor Peiró i el doctor Solanich, el Ramón Solanich, em van fer un reconeixement i això i per mediació del sindicat central d'aquí de Hospitalet em van fer un d'allò per treballar aquí, em van fer un contracte de 3 o 4 mesos, però als 3 o 4 mesos em vaig quedar fixe.

Quin sindicat diu això?

El sindicat central que hi havia a aquella època de Franco.

I què va entrar per fer? Què va entrar, com a manyà, com a...?

Vaig entrar de peó, lo mateix feia d'ajudant de paleta, que ajudava al magatzem de les bales, que em demanaven per pujar per quan hi havia una baixa o "algo" per pujar a les contínues, a dalt, al retort, caixes de bitlles... Així vaig anar fent, i a partir d'aquí "pues" vaig anar... jo veia que ja em van colocar ja fixe per pujar caixes de bitlles a les contínues, a dalt al retort, i vaig estar 3 o 4 anys, però anaven entrant, i entraven per allà, jo els ensenyava i encabat feia un any i a mi no em canviaven mai, "hasta" última hora vaig dir que jo vaig entrar allà per aprendre per anar avançant i que els que jo ensenyava que desseguida els treien i els posaven a altre "puesto" i per què a mi no em treien. I van dir: "Bueno", ja el treurem!"

I d'allà em van treure i em van portar a... a lo primer que em van portar va ser allà als batans, i del batà estava aprenent a ajudant d'encarregat a les metxeres, on treballava la meva dona, que eren les cardes i les metxeres, però quan em van dir que...

(Interrupció)... Sí, m'estavas dient que va passar al batà.

Sí, vaig passar al batà perquè resulta que em va dir el director que allà guanyaria una mica més i ja em canviava de "puesto", i estant treballant al batà "pues" va vindre l'encarregat de la mateixa secció que era les cardes i batans i metxeres, per si volia anar a aprendre d'ajudant d'encarregat perquè faltava l'ajudant que estava molt temps malalt i que no podia anar, i vaig anar a fer hores, després del meu horari anava a fer hores extres per aprendre, i la setmana que em van dir a mi que ja podia anar d'ajudant d'encarregat es va presentar... la mateixa setmana, el dissabte, es va presentar el que era ajudant d'allà dient que no, que ell ja estava bé, que no el prenia el "puesto", i em van tornar a deixar en el batà.

Al batà vaig estar, no em recordo bé però de 3 a 4 anys... i estant treballant al batà "pues" res, que no passava res, perquè resulta que quasi cada setmana, era rara la setmana que no es prenia foc al batà, i "allavors" a córrer tots i tot això per apagar el foc. Quasi cada setmana era raro que no hi hagués foc, i clar, jo "pues" estava d'ajudant, que abans estava d'ajudant a portar bitlles de les contínues i ens cridaven desseguida per anar a apagar el foc, i una de les vegades que vaig estar allà "pues", en fi, em van posar a mi, van canviar al que hi havia i em van posar a mi, i a partir d'aquell dia que jo vaig entrar al batà, a fer-me càrrec del batà amb un ajudant, a partir d'aquell dia vaig estar 3 anys o 3 anys i mig, no me'n recordo i no es va encendre cap dia dels 3 anys el batà.

I per què s'encenia el batà?

Això em deia a mi el director, que és el que jo feia que als 3 anys que jo havia estat de bataner que no s'hagués encès foc, que què feia jo per que no hagués foc, dic: "Jo complir amb la meva feina... només".

Però vostè que coneixia bé la màquina què li sembla que passava abans?

"Pues" que tenia un "ruido" molt bo i anava voltant perquè estava complint amb el meu deure, amb la meva obligació. Anava voltant per la secció, perquè d'on carrega la bala el cotó "hasta" on surt la tela del cotó per portar-la a les cardes "pues" hi havia una secció que... molt més gran que tota la casa aquesta, i més ampla, no sé els metres que hi ha, encara hi és això, i llavors jo anava donant voltes... I anava voltant, quan sentia un motor que em semblava a mi que no anava a l'hora deia: "Aquest motor va forçat", hi ha un corró que es fa de la borra, es fa una borra i no deixa...

Ah, i va forçat.

Va forçat i llavors el motor fa “rrrr”, va forçat el motor, i jo li deia a l’ajudant: “Còrrer, ves a cridar a l’encarregat que vingui, però ràpid, eh? Que vui parlar amb ell que hi ha “algo” que no va bé”. I paràvem. Llavors quan venia: “Què passa?” Dic: “Aquí hi ha “algo” que no va bé”. Jo ja havia tocat un corró que cremava molt, i llavors es posava en marxa el batà una altra vegada i anàvem passant. “Anem a donar una volta aviam què diu vostè, a veure què li sembla”. I donàvem la volta i deia: “Jo no sento res”. Dic: “Jo sí”. I “allavors” dic: “Miri, toqui aquest corró”. Va tocar allà i diu: “Reno! Que em cremo! Fora, para!”
Vem parar, paraves, desfeies allò i allò estava ja que sortia fum, es netejava, s’engreixava i en marxa: “Ja pot marxar que no...” “I com t’has donat compte?” “Perquè jo sento el motor”.

Tenia posada l’orella vostè.

Jo passo per un motor, passo per l’altre i dic: “Aquest no va com aquell”, i amb això “pues” durant tots els 3 anys, eh? “Allavors” ve el director i diu: “Vols anar ara a aprendre...?” Com que no vaig poguer entrar, no vaig poguer anar al “puesto” aquell d’ajudant d’encarregat a la metxera diu: “Vols anar ara a aprendre a la tintoreria i te’n vas al tint?” Dic: “Home, si he de guanyar més sí”. Diu: “Sí... “pues bueno”, ja pots venir per fer hores extres per aprendre”. En dugues setmanes vaig aprendre. Diu: “Què?” “No, no, si a l’encarregat li sembla que ja puc anar...” “Sí, sí, ja pots venir”.

Em van posar a càrrec de 3 calderes, 3 màquines per pintar, i allò era. La setmana que vaig treballar quan va arribar dissabte, divendres, foc al batà. I ve corrents el director i diu: “Antonio, què feia vostè que no...” Dic: “Home, jo complia amb el meu deure”. Diu: “Per què creus tu que això...? El temps que has estat tu i no s’ha fet foc, per què s’ha fet foc ara?” Dic: “Home, no sé, jo complia amb el meu deure, complia amb la meva obligació i tenint oïda i anava vigilant i netejant quan es tenia que netejar”. Això va ser així.

I el van fer tornar al batà o no, o es va quedar a la tintoreria?

No, no, em vaig quedar allà, quan va vindre el gerent i també em va... molt content perquè havia estat el temps i justament la setmana que va entrar un altre, és clar, es va fer el ????

Escolti, una pregunta abans que se m’oblidi, i aquestes hores extres que vostè feia per aprendre el ofici, per exemple, aquesta última tanda per entrar a la tintoreria, aquestes hores extres els hi pagaven també o no?

Les hores extres quasi mai les van pagar bé, les pagaven però... més que res interessava perquè anaves a cobrar una mica més.

A millorar.

Sí, però... i jo també et vaig a dir una cosa, el temps que vaig estar en el batà anava per punts, i resulta que quasi cada setmana o cada mes tenia que anar a reclamar i em deien que no, que era lo que marcava la màquina, “allavors” un dia vaig dir: “Bueno”, em vaig al sindicat aviam què passa”. I me’n vaig al sindicat i pregunto pel director del sindicat i em trobo que era el director de la fàbrica, el senyor Martorell. Diu: “Què volia?” “No...”, dic... Vaig anar a treballar i vaig demanar pel director i diu: “Ara està a punt d’entrar”, allà al sindicat. I quan va entrar diu: “ara ha entrat el director”. Dic: “Res ja no vui sapiguer res”.

Ostres, quina jugada, no?

I me’n vaig anar a treballar, vaig continuar treballant.

Quina pena!

Clar, volia anar a fer una reclamació perquè jo a on havia estat treballant també, perquè me’n vaig anar al servei militar, també em va passar un cas, perquè eren dos socis, quan jo vaig estar al servei militar es van separar els socis, i un es va quedar amb l’empresa i l’altre va montar una altra empresa. Quan vaig venir del servei llicenciat no em volia admetre el de l’empresa, el que es va quedar l’empresa. Jo tenia el dret de quedar-me amb el “dueño” del local, el que estava

treballant al local, i vaig anar al d'allò, però llavors no era el Martorell el "jefe" del sindicat, que "allavors" sí, "allavors" ho era...

Va ser mala sort, perquè clar, si hi havia el Martorell no s'havia pas de queixar qualsevol. Clar, no, si jo anava a reclamar i jo ja havia estat en reclamació amb ell i no m'atenien, em deia que tot estava bé, que tot estava bé, i llavors quan vaig al sindicat em trobo que el director del sindicat era el director de l'empresa.

Escolti, i després del tint va estar a alguna altra secció més?

No, ja no vaig estar a cap "puesto" més, ja va ser quan ja va plegar la casa i jo estava d'oficial de primera, d'ajudant de l'encarregat del torn que tenia el tint, perquè hi havien tres torns també.

Vostè què anava, al torn del matí?

He anat adaptant-me en el temps, a última hora vaig estar a la tarada, però abans anava de matí perquè anava amb al dona.

I quan ella ho va deixar va passar...

H: I quan ella ho va deixar vaig passar a la tarda perquè llavors van posar un d'això, com li diuen? Quan vam posar la tenda.

D: Un "ultramarinos".

H: Un "ultramarinos" a Can Serra, i ella se'n cuidava d'allò i jo em cuidava del treball, i al matí me'n cuidava d'anar al Born amb el meu noi a buscar tot el material diguem de carn i embotits i tot això allà.

Va canviar per poguer compaginar amb l'altra feina.

Però jo continuava treballant a l'empresa, i bé, bé, ho vaig portar bé.

Perquè quin any va ser que va plegar la Tecla Sala?

A l'any 79.

O sigui, que vostè va entra al 59 fins al 79, va estar 20 anys.

22 anys.

Déu n'hi do!

Vaig entarr al 58 i vaig sortir a últim de l'agost del 79.

I el seu fill no va voler entrar mai a la fàbrica?

No ha volgut mai entrar, no ha volgut entrar mai. Ell va aprendre l'ofici de fontaner i electricista i això és lo seu, al cabat va canviar i va venir a la tenda que teníem, a la botiga, i ells s'entenien, i jo al matí me'n cuidava d'anar...

I a la tarda a la fàbrica. Escolti, expliqui'm la feina aquesta del batà, allò que l'altre dia em deia del fil que entra per aquí, llavors passa a les metxeres i després... Per una persona com jo que no en sé res, a veure com ho explica això.

Això era l'empresa d'allà de Manlleu, que entrava pel batà i quan arribaves ja sortia el fil fet. Això era la nova maquinària que van posar a Manlleu.

I aquí a Hospitalet com funcionava?

Aquí funcionava... del batà sortia un rotllo de tela de cotó...

O sigui, a veure, perquè jo això no ho entenc. Hi havien els transportistes, aquells nois que hi portaven unes bales amb cotó, no, suposo? Era el principi. Llavors què passava amb aquest cotó?

El transportista portava les bales a l'empresa, llavors quan jo era mà d'obre del batà, que feia de paleta, d'ajudant de paleta que anava d'un "puesto" a l'altre... "Pues" jo a última hora que ja vaig estar treballant de paleta i això, em vaig colocar al magatzem de les bales, un magatzem

gran i cada dos per tres venien uns carros de plataformes, que llavors no hi havien cotxes encara, una plataforma que venia plena de bales de Manlleu a aquí.

I què les portaven, en “machos”?

Sí, en 4 o 5 o 6 cavalls. Allavors arribaven aquí i les descarregaven. “Bueno”, això va ser, però ja quan la cosa va ser més d’allò, que ja venien els camions que les portaven, llavors van posar també unes grues corredores, enganxaves les bales i les posaves a les piles, fèiem les piles allà a dintre el magatzem aquell, que cada una, cada arribada de bales anava a una banda i l’altra a l’altra, tal com venien anaves posant les bales.

Eren de cotó?

Sí, bales de cotó. I estant al batà, el bataner i l’ajudant tenien que anar a buscar les bales al magatzem i baixar-les abaix al batà. Llavors allà una destrat que hi havia, una destrat que no era una destrat, era un mall que tenia una espe`cie de tall, picaves a... com li diuen a allò? Al “fleje” que hi havia de ferro i el trencaves, i llavors desfeies la bala i l’ajudant anava treient de la bala un grapat de cotó i el posava a una plataforma que anava corrent, i aquella plataforma anava entrant el cotó, anava entrant, i anava sortint per una altra banda, entrava per l’altra banda fins que arribava al final per uns “tubos”, arribava al final i és allà on hi havia un d’això així i amb uns corrons, i quan arribava la màquina mateixa el tallava, ja tenia el volum i el pes que necessitava, “crac”, saltava la tela aquella, aquell rotllo de tela de cotó i posaves un altre, i anaven sortint així. Quan teniem el carro ple d’aquelles teles les portaves a les cardes a dintre.

O sigui, això, aquesta màquina era el batà.

Sí.

Llavors després això passava a les cardes.

Jo les portava allà on tenia les que tenia que portar el carro ple, portava les cardes i em portava un altre buit, amb els corrons buits per tornar-lo a posar. Allavors allà dintre se’n cuidaven de posar les cardes, netejar-lo, i llavors sortia una metxa grossa per l’altra banda que anava al ????, era una metxa grossa, i aquella metxa anava al manual i treia la metxa més petita, i d’allà anava a lo que feia una altra metxa més petita...

Però això ja era la secció de les metxeres diguessim.

H: Exacte. D’on està la bala, a anar a les cardes ja surt el cotó bastant bé, llavors allà a les cardes es cardava tot el d’allò, es feia la fibra i te treia la borra, te treia la palla, te treia els grans, la llavor del cotó i això, llavors sortia ja feta una metxa grossa que anava als ????, aquests i d’allà se’ls emportaven...

D: A les altres màquines i d’aquella màquina a l’altra i de l’altra a l’altra.

H: Jo he tocat tot.

I això que deien que volava el cotó per l’aire i que quedaves tot blanc era les cardes?

D: Les metxeres, totes les metxeres.

H: Les metxeres, sí.

D: Tota la secció d’abaix

H: A les cardes xuclaven, a les cardes xuclaven, i lo que anava xuclant a les cardes era un aspirador cap a dintre, que allà s’acumulava el cotó, i la fibra sortia, que és la metxa aquella que sortia de cotó, que es veia la fibra. Llavors aquella metxa encara portava “algo”, que tenia que anar a fer el “recorrido hasta” arribar a una metxa més petita per posar-la a les contínues.

I amb tot lo que sobrava, d’això que cardava i que anava a aquella mena d’aspirador que vostè explica, què es feia amb tot això?

H: Això se l’emportaven... lo que era el cotó net, lo que era el cotó fi, net, se l’emportaven per empreses que feien el cotó fluix, i l’altre de la borra que dèiem l’emportaven a empreses que també feien “algo” de borra, la borra no sé lo que feien amb ella, com te diré jo? Com un matalàs o coixí, però ja net també. Tot s’aprofitava.

D: Era maca, eh? La feina d’allà era maca.

H: Sí, sí. La... la d’això, la llavor i la palla i tot això, ja ho portaven ja per llençar.

Escolti, vostè sap també després com continuava el fil, no? Es que com ho explica tan bé, si m'ho explica tot ja fins a dalt anirem...

Home, jo l'hi puc explicar perquè aquí on estava la senyora, que ja no hi era, que havia plegat ella por H o per B, per lo que va passar... va passar que tenia l'esquena i ja els bots ja eren molt grosos i ella no podia amb això, a més tenia el seu pare que també estava invàlid.

Allò, on estava ella, la metxa aquella que havien uns altres... un parell d'homes que portaven carros i d'abaix de les metxers, portaven la metxa a dalt a les contínues, i de les contínues quan feien... a les contínues jo portava amb un altre noi una carretilla que baixava per un "montacargas", una carretilla que anava per vies... Això era lo primer que jo ja vaig fer quan ja me van posar per pujar fil a dalt, al retort. Agafàvem la carretilla, la omplíem de caixes i la pujàvem pel "montacargas" cap a dalt, al retort, i allà quan arribava al retort, l'una diu això, l'altra diu allò, l'altra em porta el fil, total la caixa plena la tornàvem a baixar abaix a les contínues i pujàvem plenes a dalt i així.

Escolti, a les contínues arribava aquella metxa més prima, i a les contínues encara les havien de fer més primes?

Sí.

Havien de fer fil. I llavors l'havien de fer així en...

D: En bitlles.

En bitlles.

En bitlles, i aquestes bitlles les jujàvem a dalt al retort i allavors allà feien els "ovillos" o els "conos".

Però primer es retorçava el fil.

Per això li deien retort.

Retort, o sigui, eren dos fils que s'anaven així retorçant.

Jo ja això ja no... Jo sé que li deien el retort perquè feien el retort del fil que pujaven de les contínues a dalt, que allavors a dalt feien madeixes a l'Aspits.

Què és l'Aspit?

L'Aspit és una màquina que va donant voltes i fa madeixes. Així com el retort fa uns "conos" així de llargs i gruixuts, així rodons, i "conos", que és cònic, que fan el "rodillo", una banda grossa així, acabat en més estret. Llavors allà el fil que es tenia que tintar el tornaves abaix al tint i llavors al tint el posaven a les màquines que hi havien, les calderes per tintar amb unes fórmules que ja te baixaven de dalt, del laboratori del tint, i tu feies que seguir aquelles fórmules, que ja va ser quan jo ja estava en això. Jo te puc explicar com anava la tintura perquè ja em van fer operari de primera, ajudant d'encarregat del tint, i te puc explicar com anava perquè si fallaves un producte de la fórmula que te donaven feies malbé 300 i "pico" de kilos, feies malbé el color.

I ara parlant d'això, una vegada "pues" venint de... entrant a la tarda jo, venint l'encarregat principal que era el senyor Canyes, encarregat principal del tint del laboratori, "pues" quan vaig fer el relleu jo, una de les màquines que portava jo que me les deixaven ells en marxa, i em deixaven la nota de tot lo que havien posat i lo que no havien posat, i entro i llavors em vaig trobar que hi havia una... un dels productes que tenia que tirar que no l'havia tirat a dintre de la fórmula, un producte de la fórmula, un, que no l'havien tirat, i jo abans de tirar-ho vaig parlar amb l'encarregat, vaig cridar a l'encarregat i l'encarregat va cridar al encarregat principal del retort que era el senyor Pàmies i va baixar i llavors vaig tenir que refredar la màquina, refredar la tintura perquè quan arribés a 60 o 50 graus poguer destapar la màquina i treure una mostra i portar-la a dalt.

Llavors vaig portar la mostra a dalt i vam dir que hi havia un producte d'aquesta fórmula que no l'havien tirat, aviam què es feia. El van mirar i va dir que aquella tintura que no anava, havia que tornar-se a destenyir lo que hi havia.

Déu n'hi do. Perquè el fil ja estava a dintre.

H: Sí, ja estava tintat a dintre però li faltava un producte, que aquell producte li faltava perquè la tintura quedés bé. No, primer van fer això, vaig pujar a dalt i llavors va baixar la prova i va dir: “Tiri a aquesta fórmula una mica més d’això i d’allò”, i la vam tornar a posar en marxa. Ho vaig tirar, i al anar a tancar la màquina, la màquina té una tapa que tens que donar mitja volta i aixecar-la, per tancar-la la baixes i fas mitja volta, però la màquina té una cosa així, un “tubo” que està així, i la màquina al fer la mitja volta a la tapa, encaixa aquí dintre i el senyor Pàmies que sempre volia...

D: Era un encarregat una mica dolent.

H: Clar, jo al agafar la maneta aquella que hi havia per estirar per donar la volta a la mitja lluna, es va agafar... d’aquest que entra aquí... i tiro aquí, tiro allà, clar, jo no el veia, ell sí que em veia a mi però jo a ell no, i estiro i al estirar: “Ahhh!” La màquina no va tancar bé i vaig afuixar: “Ahhh!” Algú cridant per allà: “Què ha passat aquí? La màquina no la puc tindre parada...” I jo tanco la màquina, la poso en marxa...

D: Li falta un trosset de dit, ja, ja.

H: Coi!, miro a terra i veig que hi ha un tros de dit amb la ungla, i me’n vaig allà, vaig posar la màquina en marxa i dic: “Pàmies, miri, que s’ha deixat això allà!” Això no és una nécdota, és veritat, falta un d’allò, és veritat, i jo li vaig donar, no sé si el va llençar o què. Llavors va anar al metge que estava allà, el solanich i el van portar a Ausies March, teníem la mútua allà. I això és una de les coses que va passar. Hi ha altres coses també, que van passar coses...

D: Va venir el gerent i va preguntar què havia passat.

H: Sí, “allavors” a la tarda va vindre el gerent que què havia passat. Jo li dic: “És un home que ja sap vostè com és, es vol posar a tot arreu i jo clar, ell m’ha volgut ajudar a tapar la màquina i agafat de la maneta aquesta tenia prou per tancar, però va posar el dit a un “puesto” que no el tenia d’haver posat i clar, li va treure el dit”. De cop: “Ahhh!”, i ja està.

Escolti, una cosa, i això que diuen “a preu fet”, a dalt de tot que hi havien les dones que treballaven a preu fet, què vol dir? Què feien aquestes?

Això de preu fet és allò que li deia jo dels números, que feien números, al anar a preu fet has de mirar que la màquina no pari mai i sempre en marxa, en marxa, en marxa, van corrent els números en un comptador, com un comptador de taxi.

Les de preu fet eren les que hi havia a retort i a l’Aspit, no?

I el batà també.

El batà també anava a preu fet.

Contra més es feia més punts teníem, però encabat resulta que jo apuntava els punts que tenia i mai no sortia correcte.

Escolti, i amb aquests canvis així que anava fent de feines, que vostè les ha fet quasi totes...

No, totes, totes, he tocat des de portar la bala “hasta” portar l’última bitlla, encabat “hasta” pintar el últim d’allò de fil.

Sí, sí, desde el principi fins al final. I al lloc que li sembla que la feina era més dura, més complicat o...

H: El lloc que la feina era més complicada era quan entres de peó, que ja te posen per posar les bitlles de les contínues a dalt. Allò era la feina més dura, que era lo que la dona diu: “Sembla que tinguis aquest “hombro” més baix que l’altre”, i és de carregar... Jo vaig estar... vaig entrar al 58 i vaig estar “lo menos hasta” finals del 60 i “pico” que vem baixar aquí abaix, que vaig entrar el 2 de febrer em sembla que era i precisament la setmana... el dissabte abans que em van avisar que tenia que anar a treballar el dilluns, vaig agafar una grip, vaig estar 10 anys per treure’m això de sobre per no plegar mai. Vaig estar 10 anys amb una grip i vaig tindre 14 i “pico” de virus...

D: No menjava, anava a treballar sense menjar.

H: I no menjava, vaig estar ja dic, 10 anys que vaig tindre 14 virus, i a última hora a conseqüència d’aquesta grip vaig estar amb una úlcera d’estómac, i de la pols i tot, i “allavors”

vaig tenir que anar al metge meu de capcelera i dir-li que em feci una carta pel especialista de l'estòmac que era el senyor Solanich, el Ramón Solanich, el que teníem a la fàbrica, i ell em deia que eren gasos, que eren gasos, que eren gasos, i a última hora vaig tindre d'anar al metge meu de capcelera i dir: "Faci'm una carta per ell, que jo o em moro o em cura, però que no vinc a treballar més".

D: Tenia un metge molt bo.

I va estar de baixa llavors?

H: Em va donar la carta aquella per donar-li al especialista, que no sabia que era el Solanich: "Però si és el metge que tenim nosaltres a la fàbrica!" "Vostè li dona aquesta carta". Li vaig donar la carta i llavors em va dir: "Vagi cap a casa i no s'aixequi del llit "hasta" que jo no vagi a visitar-lo". I vaig estar dos mesos, no?

D: Sí, amb injeccions i repós.

Però quan va tornar a treballar estava cobert diguem ja o...

Sí, en 15 dies, quan vaig tornar que em va fer la radiografia allà a la clínica Platón me la vaig fer, perquè em van enviar allà a la Travessera de Dalt, que hi havia això de la mútua tèxtil, i havien tret els "Rayos X", els havien tret d'allà per posar aquell "rayo" que hi ha una "trompa" d'elefant que és "Rayos X", un "aparato" d'aquests... i com que no la tenien posada vaig tenir que anar a la Clínica Platón. Allà m'ho van trobar: "Miri, no s'asusti, eh?" Era com una orella: "Això què es?" Diu: "Això és l'úlçera que té vostè. Això és lo que té vostè".

Escolti, quan va tornar després d'haver estat de baixa, va haver de tornar com aquell que diu, a començar de zèro o va tornar al lloc on havia acabat de treballar?

Vaig anar al mateix "puesto" on vaig treballar, sí, ja l'he dit, si vaig entrar al 58, això era el 63, 64... 64, 63 vem baixar aquí a aquesta casa i al 63... per allò de la Hispanitat, quin dia és?

12 d'octubre.

12 d'octubre, sí, al 64, al 64 va ser quan va passar això de l'estòmac que vaig dir: "O em curo o em moro, però fes-me una carta perquè...", a l'especialista que m'havia atès.

I en aquella època quan un estava de baixa li pagaven el sou sencer o no?

D: No!

H: No.

Què pagaven, una part?

D: No sé, pagaven poc.

H: Pagaven poc, pagaven poc, sempre s'ha cobrat poc al ram tèxtil, però et pagaven més o menys lo que corresponia a lo que te descomptaven.

Escolti, vostès que van treballar tots dos a la fàbrica hi havia molta diferència entra lo que cobraven les dones i els homes?

D: I tant! A vegades aquest li deia a l'encarregat: "Cobra més la meva dona que jo!"

Ah, cobraven més les dones?

H: Jo vaig estar cobrant 125 pessetes a la setmana, a l'any 58... a la setmana, que cobràvem per setmana.

O sigui, cobraven més les odnes que els homes? No.

D: Depén, depén la feina que feies.

H: Jo com a mà d'obre que era, era lo mínim.

D: Jo quan més feia més guanyava, miraves de que la màquina no parés.

Clar, suposo que les filadores que no anaven a preu fet cobraven molt menys.

D: No, allà totes anàvem igual, allà totes teníem rellotge.

A les contínues no tenien rellotge.

D: Ah, elles no.

Elles debien cobrar totes lo mateix.

H: Elles tenien ajudantes. Jo no cobrava lo mateix... quan jo estava al batà no cobrava lo mateix que cobrava l'ajudant, cobrava més perquè era el que portava el càrrec del batà, d'oficial de primera. Allí lo que passava era això.

Escolti, vostès quan sortien així a esmorzar i després quan va passar a la tarda, a berenar, menjaven alguna cosa allà mateix a la secció, sortien al pati...

D: Sortíem a casa.

H: Sortíem a casa, com estava aquí a la vora sortíem a casa.

D: Teníem mitja hora.

H: Els que no estaven per aquí a la vora sortien abaix...

D: Al pati.

H: Llavors berenaven i a l'hora d'entrar la fàbrica pitava el pito 5 minuts abans perquè tota la gent tornés al "puesto".

Escolti, el senyor Sala, que havia estat també al tint com vostè, m'explicava que ell quan sortia, quan anava a esmorzar i així, ells tenien una sala...

D: Sí, hi havia un menjador.

... on anaven a menjar. Vostè havia anat a la sala aquella?

D: No, perquè anaàvem a casa.

H: Vivíem aquí al nº 20.

Però aquella sala era per homes i per dones o...?

D: Sí, el que volia anar.

H: Sí.

I què hi havia allà?

H: Hi havien taules i res més.

D: Taules sol, no hi havia res més, taules.

El menjador estava abaix de tot?

D: Al entrar, abaix de la fàbrica.

H: No sé si hi havia... suposo que hi havia "algo" per escalfar... Això com que jo no l'he tocat això, al viure aquí mateix no...

D: No havíem anat mai.

Què s'aixecaven, 10 minuts abans per entrar a la fàbrica, vivint aquí al costat?

D: Sí, sí, ja, ja, ja.

H: Sí, home ens aixecàvem un quart d'hora abans, més o "menos".

D: Amb 29 anys una vegada sola em va despertar el "pito" al llit, i als 5 minuts ja estava a la màquina.

L'altra dia ja l'explicava.

H: Hi ha una anècdota que no sé si dir-la perquè és... no sé, és mort tant l'un com l'altre, però m'agradaria que constés aquí perquè resulta que el senyor Pàmies vivia aquí abaix, a Santa Eulàlia, no me'n recordo del carrer, carrer... on hi havia això del "seguro" abans...

D: On hi ha aquell poliesportiu.

H: No em recordo com se diu.

A Jacint Verdager.

H: Exactament, que jo he tingut el metge allà també, Jacint Verdager. Resulta que s'anava al migdia a dinar i havia migdies que venia amb mal humor, malhumorat...

D: I ho pagava amb els treballadors.

H: I passava com a la mili, aquest home com que n'hi ha aquesta mena de tracte passava com a la mili. Això em va recordar a mi quan estava a la mili, que hi havia un "sargento" que li passava lo mateix que a ell, quan venia al quarter el primer que trobava per davant se'l carregava, aquell tenia les culpes, aquell pagava tots el plats trencats.

I un dia jo, com que sempre miro de fer tot lo que puc, de complir la meva obligació tot lo millor que puc perquè tinc un caràcter que lo que no vui per mi no el vui pels demés, "pues" arriba un dia que el veig, perquè jo estava a l'entrada, al entrar al tint del carrer, de la porteria entrava cap allà al tint i al primer que trobàvem era ell, i resulta que un dia jo havia tret una màquina d'àcid negre, una tintada de negre i era una màquina que te renta el fil, va entrant aire i te va rentant el fil...

Després de tintar-lo.

Sí, després de tintar-lo, tal com surt d'allà a la grua, el poses allà i engeges la màquina, li dones aigua i va canviant l'aigua, fins que l'aigua no surt neta no para, i a més hi ha una d'allò per mirar el PH, aviam si està natural o això. I poso la màquina allà en marxa, poso un altre a la que vaig treure d'allà, i me'n vaig cap al lavabo.

Tenia aquella rentant negre, allà al lavabo hi ha una porta per entrar del tint i una altra porta per sortir per l'altra banda, que hi havia una sala també que hi havia també filatura allà, abaix, al costat del tint, entre el tint i la ximeneia que hi ha, hi havia una sala i arrembaves les caixes, van fer una sala nova, que allà a terra ovillaven tot el fil tintat per enviar-ho a dalt a retort, per a tornar-lo a ovillar, perquè clar, està tintat i el "ovillo" de fil o el "cono", de bullir això...

"Bueno", el portaven allà, i allà teníem una sortida per anar allà i una altra per sortir al tint.

Quan anava arribant allà, cap a la porta d'anar al lavabo, miro endarrera i veig que entra el Pàmies... Ho vaig veure venir i ja veia que venia malhumorat, venia amb una d'allò... I va arribar, mira la màquina i em tanca l'aigua. Jo surto per l'altra porta, per darrera ajupit i em poso al darrera d'una caldera: "Agustí (Sala), qui està rentant aquesta màquina?" Diu:

"Navarro". I clar, ell estava d'esquena meu... i ell em mirava a mi i mirava a l'altre, i diu: "Al lavabo". "On està Navarro?" "Al lavabo. S'ha anat al lavabo". "L'ha vist entrar?" Diu: "Sí, perquè... Pregunta per el Navarro, si lo ha visto usted entrar al lavabo". Diu: "Es que està rentant la màquina aquesta amb fil, sense aigua". "Com que està rentant sense aigua? El Navarro no fa mai això!"

Llavors em vaig posar darrera del Pàmies, de cara al meu encarregat, i ja dic: "Bueno, ¿qué es lo que pasa aquí, señor Pàmies?"

Li va dir vostè.

I llavors diu el Sala, l'Agustí Sala diu: "Es que diu que està rentant aquesta màquina sense aigua". Dic: "Què? No senyor, jo m'he anat al lavabo i estava la màquina... la toma de l'aigua estava oberta". Diu: "No està oberta, està tancada!" Dic: "Miri que li dic, el que l'ha tancat que l'obri!" Diu: "Què vol dir això?" "Jo li dic, el que l'ha tancat que l'obri!"

Vaig anar a les altres màquines que tenia: "Escolti...!", darrera meu. Dic: "Escolti, senyor Pàmies, li dic a vostè que el que ha tancat l'aigua que l'obri, jo l'he donat, jo estic rentant la màquina amb aigua, i ara està sense aigua..."

Això és una cosa que...

CARA B:

"Allavors" diu: "Ja veurem! Me'n vaig a dalt i ja baixaré!" Dic: "Miri, ho sento molt però jo tinc feina, quan jo acabi la feina que tinc aquí, que tinc de preparar les màquines, quan tingui les màquines baixi vostè i anem al despatx i allà al despatx posarem les cartes sobre la taula. Aviam qui té raó! Només li dic a vostè que el que ha tancat l'aigua que la doni".

I qui va obrir l'aigua al final?

L'Agustí, el Sala. Dic: Jo no dono l'aigua, jo estava rentant la màquina amb aigua i el que ha tancat l'aigua que la dongui!" "Què vol dir, que la he tancat jo?" "Jo no dic res, jo només dic que el que ha tancat l'aigua que la dongui".

Escolti, però que la tenia presa amb vostè o es que enganxava al primer que enganxava?

D: No, el dia que venia de males.

H: No, no, ja quan vaig... abans d'anar al tint ja em va dir el senyor Martorell, diu: Escolti, Navarro, vol anar a guanyar més cèntims que aquí, allà al tint?" "Home, sí, si he de guanyar més cèntims sí". Diu: "Es que hi ha un encarregat molt dolent allà". Dic: "Que s'ha menjat algú alguna vegada?" "Home...!" "Jo complint amb la meva obligació a mi tant em fot que sigui dolent que no dolent". Això mateix li vaig dir. Diu: "Bueno, doncs baixi a aprendre a la tintura, baixi cap allà i aviam com quedarem".

Per això li dic que allò del dit em va fer gràcia perquè va venir i un home veient que a aquella peça, a aquell forat no es podia posar el dit perquè se l'emportava, però clar, jo estava d'esquena i tirant la maneta i va ajudar que la màquina va fallar, el va tancar i va sortint cridant.

Escolti, senyor Antoni, quan vostè era ajudant d'encarregat i tenia així més responsabilitats que no pas quan era peó, la relació que tenia amb les dones quan els hi havia de demanar alguna cosa o amb els homes, havia diferències?

No, allà no hi havien dones.

A tint no hi havia cap dona?

D: Ni al tint ni al batà tampoc, ni a les cardes... A les cardes alguna vegada m'havien fet anar a mi quan faltava un ajudant.

H: Havia alguna dona de "limpieza" i això que anaven als lavabos o anaven al laboratori del tint, però normalment tots erem homes.

O sigui, que les seccions que eren de dones eren les contínues, les metxeres i a daltel retort i l'Aspit, no?

D: Sí.

La resta eren tot homes.

Hi havia encarregat, ajudant d'encarregat, mecànics, un mecànic que tenia que haver per allà per si havia hagut alguna averia a alguna màquina o "algo" i prou.

I la relació amb els companys era bona?

Sí, perquè jo com que he estat treballant tant de temps de les contínues a dalt a retort, "pues" a les contínues hi havia una senyora que no sé si ha mort ja o no, perquè a la llar de jubilats hi venia, i del retort també venien, i ja ha anat desapareixent, però era una dona que l'agafaven atacs d'epilepsia i resulta que no podíem anar nosaltres a atendre-la. Es queia allà sota les màquines i no podíem anar els homes.

Com que no podien anar?

D: No volien.

Qui no volia?

H: Els encarregats.

Ai, no ho entenc això. I qui l'havia d'atendre a aquesta dona?

D: Les dones.

H: Les dones, les altres dones.

I per què no volien que entressin els homes allà?

H: Perquè erem homes.

Però els encarregats també eren homes, no?

D: Sí, però no podien tocar-la.

H: L'emcarregat no, no.

O sigui, que els homes, els treballadors de qualsevol secció no podien tenir relació directe amb les dones.

H: Parlar i això sí, però com a aquesta dona que jo li dic que l'agafaven atacs d'epilepsia, lo mateix que es queia aquí es queia allà, i això no podíem: "Escolta, que mira..." "No, xiquet, que no..."

Ah, no la podien tocar. Ah, potser perquè no hi hagués malinterpretació.

H: Perquè no es posés la mà i... m'entens? A més no amb ella, que ella no posés la mà a les màquines i l'enganxes com a la meva cunyada. Anaven les dones.

D: L'agafàvem, la trèiem al "pasillo", la posàvem allà al mig...

H: Aquesta dona estant aquí al Centre de Hospitalet... Hi havia una que era la Maria Soto, encabat hi havia una altra que era petitona, i es feien uns...

D: Sempre ens hem ajuntat totes, amb les dones i amb els homes d'aquí, tots molt ben avinguts.

Sempre molt bona relació.

D: Sí.

H: Nosaltres sí.

Escolti, i el Pàmies diu que vivia a Santa Eulàlia, i els que vivien allà a la fàbrica, el director i tal, el Peiró també hi vivia a la fàbrica...

H: Sí.

Amb ells vostè hi tenia relació a dintre la fàbrica?

Sí, amb els de dins s'han de tenir bones relacions, sí.

Però clar, com que vostès amb el Peiró es coneixien "de años ha...", davant d'altres treballadors tenien el mateix tracte o guardaven...?

H: No, home, guardava la distància.

D: El que era una miqueta més tibà era el Juanito, el germà del Solanich.

H: Sí, el gerent, el gerent, el que va quedar últimament de gerent.

D: Es distanciava més de la gent.

H: Però nosaltres amb això, hem anat a l'enterro del Juanito, del gerent, he anat a l'enterro del doctor Solanich, he anat al del Peiró, he anat... de la fàbrica tothom que jo m'he enterat hem anat.

D: No, i quan es mor un conegut dels treballadors... Molta amistat sempre.

H: "Hasta" el Pàmies que vivia... ara vivia allà... allà dalt a la vora del Bruch, com li diuen?

D: De Montserrat cap allà... no me'n recordo.

Olesa...

D: Sí, cap allà, avall de Montserrat, Monistrol i tot això.

Manresa?

H: On viu el germà de la Rosi. I va morir i van avisar que s'havia mort aquí a l'hospital es veu, i el van portar al tanatori...

D: Sempre ha sigut molt bona la relació amb tots els treballadors i treballadores, tots, molt.

I vostè va conèixer alguna vegada algú dels fills de la Tecla Sala?

H: Tots...

D: No, als fills no, nebots.

Ah, els nebots, perdó.

D: Als nebots sí... Venien.

El Pau i el Rosend?

D: De tant en tant venien a donar una mirada.

I es relacionaven amb els treballadors aquests nois?

D: No, només passaven “pasillo” amunt i “pasillo” avall i prou, per veure la fàbrica.

H: Per veure sí, per veure com anava tot en marxa.

D: Relació no, amb cap, t’avisaven que tinguessis...

H: Ja li dic, jo de peó ???? ... i quan van tancar al 79 el Navarro era més vell que el Alcoyà, vem quedar últimament per “desguazar” màquines perquè se les emportaven cap a unes altres indústries i els últims que vem quedar erem nosaltres, i el més gran era jo, que encara no tenia els 60, em faltaven dugues setmanes i... encabat ho vem arreglar entre tots cobrar el 100%, van tancar l’empresa...

Com va anar això del tancament? Com ho recorda vostè? Quan va començar a veure que la cosa...?

No, va ser quan ja començaven a reduir personal, com li deien a això de... l’empresa que... no em recordo com se diu això ara...

Interlorce o “algo” així.

No, no, no, no, dels més grans, reduir personal de l’empresa, que sobra aquest personal.

Ah, sí, fer una reestructuració.

Sí, i “llavors pues” a uns els enviaven a altres empreses, els altres ja li donaven el “paro”, la jubilació...

A quines empreses els enviaven, se’n recorda on anava la gent?

No, no me’n recordo perquè això ho van fer i encabat d’un any o un any i mig als que colocaven a un altre “puesto” s’anaven aquí dalt a l’Institut de la Seguretat Social, aquí a la Torrassa, que els havien posat al “paro” també a ells.

Sí, perquè va ser crisis general.

H: Sí, sí.

D: Va anar perdent, va anar perdent.

I escolti, les jubilacions i tot això, la gent va quedar conforme?

H: Els primers no, els primers no, però ara els últims que hem d’allò perquè vam veure el que d’allò, vem...

D: Que no pagaven lo que havien de pagar.

H: Vem anar al despatx, això ja va ser la comissió sindical, vem anar al despatx i vem dir: “bueno”, aviam què passa amb això! Aquí s’han descomptat les hores extres, s’ha descomptat els punts, s’ha descomptat la comptabilitat, tot això tenen que agregarlo al “sueldo” que tenim perquè el dia de demà quan tinguem la jubilació poguem cobrar una mica més”. “Es que cobrarem “menos” ara”. “Bueno”, però es que després copbrarem més!”

I efectivament, ho vam arreglar tot.

Encara gràcies.

Ho vem arreglar tot, ho vem posar tot al dia i clar, llavors cotitzavem per la categoria que teníem.

Escolti senyor Antoni, i això que feien de “desguazar” màquines i tot això, això ho feien a tota la fàbrica de dalt abaix, perquè Déu n’hi do quina feinada, no? Quines són les màquines que recorda que van desmontar?

Les primeres que se van anar desmontant van ser les del tint, perquè crec que unes se les portaven a Igualada, unes altres se les portaven a Manresa o no sé, això ja no sé, no sé. Jo sé que anàvem desmontant maquinària i se l’anaven portant.

Perquè les calderes eren modernes, no? Eren bones aquelles calderes, pel que m’han explicat...

Sí, sí, de bona classe i modernes, sí, sí, sí.

Vui dir, que no hi havia cap màquina que fos ja a la “basura”.

No, no, no, no les vem desmontar totes, no? Ja quan vem sortir nosaltres encara quedaven màquines per desmontar. Els mecànics desmontaven les de les metxeres, les de les contínues, les de dalt, del retort, les que necessitaven. Els que tenien de desmontar eren els mecànics, els que se'n cuidaven, perquè vem quedar mecànics, vem quedar del tint, vem quedar de les metxeres, vem quedar de molts "puestos". Van reduïnt personal, reduïnt personal, reduïnt personal.

De dones no en va quedar cap.

No.

Dones no van quedar cap, d'aquests 20 al final eren tots homes.

H: No, no, no, hi havien també bastantes dones, sí, de dones "lo menos" 4 o 5 dones quedaven, van quedar a l'últim amb nosaltres.

D: Per netejar vaters...

H: Sí, sí, les de "limpieza" i això sí, sí, van quedar ben bé 4 o 5 o 6, entre els 20 que quedàvem.

I les famílies que quedaven allà havien marxat ja?

No quedava ningú allà.

Ja feia anys que no havia ningú, els últims anys ja no...

Els únics que vivien últimament eren el porter, no? El García aquell o no sé qui era se'n va anar aquí abaix, també és mort. Dels que vem sortir d'allà de la fàbrica jo no sé els que s'han mort, jo ja no en veig cap, jo ja no en veig cap.

Escolti, però que els hi van explicar quan van tancar la fàbrica? Quines explicacions els hi van donar de per què tancaven?

H: Cap, explicacions què vol que li digui jo? Que tancaven perquè no rendia, no rendia i com que no rendia això que tancaven.

D: Si anaven tancant totes les fàbriques.

H: Van tancar... ara no sé si estarà... si encara va la de Manlleu, jo crec que ha d'anar perquè Manlleu té màquines noves, màquines noves, noves. Ja l'he dit que a Manlleu el director d'allà, que era.... està casat o estava, no sé, perquè la filla està aquí, estava casat... vivia aquí al cantó del carrer Treball, que va ser el Torrent Gornal i ara Rosalia de Castro, en uns pisos que hi ha aquí, i em va explicar que anèssim a veure allò, que veuríem com la maquinària que havien posat, deia ell, que es posava el cotó, la bala al batà, i quan sortia ja sortia del tercer pis em sembla que diou que era, ja sortia "l'ovillo" fet, ja havia passat pel batà, per "carga", per metxeres... Tot modern, que si tenien que haver 30 o 40 persones, només hi havien 2 o 3.

Escolti, sap si els companys seus i aquesta gent que van quedar els últims anys, algú se'n va anar cap allà dalt a viure a Manlleu per quedar-se allà a la fàbrica?

H: No, cap, al contrari, "hasta" "els de Roda de Ter, que també hi havia una altra empresa de la Tecla Sala van passar també... no van volguer creure'ns a nosaltres i van passar també una mica de...

D: Per agafar el "retiro".

H: Per agafar el "retiro".

Què vol dir que "no ens van voler creure'ns a nosaltres"?

H: Perquè els hi havíem dit que nosaltres...

D: Havien arregalt el "asunto del cobro".

H: El sindicat que nosaltres erem "pués" que... amablement i parlant s'entenen les persones i que no anessin amb... com diria jo?

D: Amb por.

H: Amb por.

D: Els van posar els papers sobre la taula com van fent ells...

I com es relacionaven amb aquests de Manlleu?

H: No, nosaltres no, els de Manlleu no, els de Roda de Ter.

Que hi havia algú que estigués en les dugues fàbriques?

H: Vivien per aquí al carrer Terra Baixa i això, els conductors i això que anaven allà, que a última hora ja van quedar... els conductors es van quedar, els camions i això es van quedar a les dugues fàbriques aquestes de Roda de Ter i la de Manlleu, i a última hora a Roda de Ter van plegar també, i van tenir coses que jo... només lo que jo més o menys sé de sentir rumors, que van tindre que pagar advocats i tot ells mateixos per poguer arreglar-ho.

D: No pagaven com havien de pagar.

H: A nosaltres van haver de pagar tot, tot tal com era. Cadascú vem cobrar la indemnització que li tocava pels anys treballats.

I això ho van fer els treballadors directament o ho va gestionar el sindicat?

H: No, no, no, ho va gestionar el sindicat i el d'això de la "Seguridad Social"...

Perquè en aquests moments ja hi havien sindicats, no?

Eh?

Ja hi havien sindicats, estava la UGT...

Sí, sí.

I s'hi van posar i van defensar als treballadors.

Sí, sí, sí, sí, va quedar tot d'acord i vem sortir tots bé, bé, bé. Bé en el sentit de que arreu de lo que cobraves et van donar, ni més ni menys, bé, bé. Mira si vem sortir bé que els de 53 anys van sortir amb el 100%, el "retiro", el pago de dos anys i el "retiro" provisional fins que compléssim els 65, i cada any ens pujàvem a raó del que cobràvem, ens pujàvem sempre la mateixa quantitat; o sigui, augmentava lo que cobraves però no entrava en... cada any te descomptaven, o sigui, te donaven lo mateix. A mi me donaven 5000 peses per exemple, arrel de lo que jo cobrava, que jo cobrava llavors ja 41000 pessetes, i cada any arrel de les 41000 pessetes quan vaig agafar la jubilació m'augmentaven la mateixa quantitat. Ara, em van passar ja a la jubilació normal, el tant per cent de lo que pujava la carestia del "IPS" aquest o...

L'IPC, sí, sí, la vida.

Això és tot.

Escolti, i durant el temps que vostè va ser a la fàbrica recorda si va haver algun conflicte, vagues o...

No, que jo sàpiga no.

Perquè algú m'ha parlat d'un piquet.

D: "Bueno", igual van entrar però...

H: Jo ja no hi era, jo encara no havia entrat.

D: Quan van entrar els nacionals sí va venir aquí a la porteria i ens van tindre a nosaltres en la Plaça Espanya en un camió, i va haver la tia de la Fina, que no sé que se la volien endur i el Peiró va dir: "Eh, alto, eh? Aquesta dona deixeu-la aquí que..." És l'únic que va haver, però jo quan lo de la Plaça Espanya em vaig escurrir desseguida.

Escolti, i això que parlàvem ara, lo dels nacionals fora perquè vostè no hi era, però quan va entrar la democràcia es van notar canvis a dintre la fàbrica?

H: Jo no treballava.

D: I jo tampoc.

Home, però no diu que va estar fins el 79?

H: Ai, tens raó, sí, la democràcia, sí, allò va ser quan ens vem enterar que els jubilats no cobraven, no li van pagar la jubilació a raó de lo que tenia que ser, perquè jo mateix tenia un germà, una germana i el cunyat, el "tio" d'ella que estava d'encarregat i el van pagar com a peó, ni com oficial, el van pagar 500 pessetes cada mes per la jubilació. Nosaltres sí, quan ens vem

retirar nosaltres ens van donar... a més a més no sé si li van donar... jo crec que sí que li van donar, a la teva germana també li van donar indemnització.

D: Sí.

H: Li van donar l'indemnització però a raó de...

D: Dels anys.

H: Dels anys que va estar treballant. Quan nosaltres vem plegar, els 20 que vem plegar al... a l'agos del 79 em sembla que era, no? Sí. "Allavors" sí, cada un va cobrar la seva indemnització per anys treballats i a més a més el sou al cent per cent. Va sortir tot bé, al enterar-se d'això va ser quan va anar una comisió a dalt al despatx perquè posessin les coses en ordre, cada un la categoria que tenia i que li descomptessin la quantitat de punts, de comptabilitat, de coses que hi havien, perquè l'agreguessin al sou, que paguessin el total del tant per cent que tocava per pagar la Seguritat Social i tot.

Quan vem plegar ja dic, els últims vem sortir bé. Vem sortir tal qual cobràvem, amb el cent per cent i bé. Crec que va ser la primera empresa aquí a Catalunya que va cobrar el cent per cent i més, ja li dic, els últims, dels 20 que eren hi havien al "menos" 5 que tenien 55 anys, altres tenien 57, altres tenien 60, i vam sortir amb el cent per cent, cobrant el "paro" i la jubilació anticipada. A llocs quan arribaven a 65 anys passaven a la jubilació normal cobrant... jo cobrava mil peles "menos", al passar de la jubilació anticipada a la normal em van descomptar... i encara més endavant, encara em van descomptar més, cobrava 10 mil pessetes més cada mes de lo que em tocava, i era veritat, però dic: "Ells han comptat, ells sabran". Igual que el Pàmies que segon el Domingo Peiró li diu: "Pàmies, si vostè està cobrant 10 mil o 15 mil pessetes menys: "No em fotis!" I ho va reclamar i li van donar, i a mi m'ho van reclamar i ho vaig tindre que pagar.

Va haver de tornar els diners?

Sí, però lo vaig tornar a raó de lo que cobrava, el tant per cent de lo que cobrava, si era 25 o 15, no sé lo que era.

Lo que toqués, sí, sí. Escolti, i així com l'altre dia li preguntava a la seva senyora, excursions i sortides amb els treballadors...?

H: "Pues" sí...

D: Homes només, dones no! Homes!

H: Em sembla que aquí hi ha alguna foto de les que sortíem. Només homes, sí, sí.

I per què no volien dones?

H: Ah, no sé, això sí que no li puc dir.

Qui organitzava aquestes sortides?

Això ho tenien organitzat a l'empresa i deien: "Anem d'excursió a tal "puesto". El que vulgui anar que..."

Però qui ho montava, el director o els treballadors, els encarregats...?

No li puc dir perquè es que jo no sé. Això el Piquer no li ha dit, que també venia?

Sí, ell també hi anava, sí, sí.

Jo no sé qui ho organitzava, tots els homes es veu.

I anaven el cap de setmana "por ahí".

D: Les dones no hi podíem anar, i "sin embargo" el fills hi podia anar.

H: Sí, homes.

D: El fill hi va anar, i el meu pare també.

Es que el senyor Piquer em deia que a ell li semblava que les dones no volien que hi anessin perquè quan paraven l'autocar estaven dos hores per anar totes al lavabo, ja, ja.

D: Ja podria ser, podria ser...

I escolti, i anaven un cop a l'any o anaven més sovint d'excursió?

D: No, de tant en tan en feien, no ho feien cada any.

H: Es va anar a l'estiu, a l'estiu...

D: Quan tenien "vacacions".

I on havien anat?

H: Havíem anat a molt "puestos", eh? Vem anar al Pirineo Aragonés, vem anar al País Vasc, vem anar a Mallorca també, que va vindre el nano i va vindre el meu cunyat, que no treballava i també va venir amb nosaltres.

Ah, podien anar altres homes de la família.

H: Sí, sí, homes.

D: De la família.

H: I a la part de Galicia també... Tot el Pirineo Aragonés i Català, a Lourdes...

Anaven en autocar?

H: A Lourdes sí, en autocar.

A Madrid també potser?

H: A Madrid sí, sí, sí, a Madrid també vem estar, tinc fotos aquí d'allà de Madrid.

Escolti, i aquestes excursions qui les pagava, l'empresa o les pagaven els...

H: No, les pagaven els treballadors.

D: Cada un pagava el seu.

H: Cada un pagava lo seu.

D: Arreglat una mica.

Arreglaven el preu per l'empresa.

D: Sí.

H: Això era crec pel sindicat, tot això ho arreglava el sindicat, l'organitzava, perquè ara el teu fill quan vol anar a una excursió d'això, no és el sindicat el que...

D: Ah, sí, per les "vacacions"?

H: Sí, per les "vacacions" va anar a buscar al sindicat, li tenen un tant per cent de descompte i tot això.

Escolti, i què anaven, dos o tres dies?

D: Sí!

H: Sí.

D: I 5 o 8.

I el Peiró i el Martorell i aquests també hi anaven d'excursió?

H: No.

D: El Peiró sí que havia anat.

H: El Peiró un parell de vegades.

D: Els altres no.

H: Jo no sé si ha vingut alguna vegada.

D: El Peiró sí, els altres no.

I aquí a Hospitalet havien fet algun sopar o algun dinar?

H: No, l'empresa no, jo quan treballava aquí sí, quan jo treballava aquí i ja tenia un altre ofici, aquí abaix on està La Vanguard ara, hi havia un taller d'ebanisteria que era on jo havia començat a treballar... De petit, d'aprenent, vaig treballar per allà a la Plaça del Sol allà a Barcelona, allà a Hostafranchs, a la plaça dels "gitanos" que deien, entre l'Escola Industrial i la plaça, allà estava aprenent jo, d'aprenent vaig estar i vaig aprendre a envernissar i això. Em vaig passar allí... hi havia un taller, Ramos i Peralta, "allavors" sí, amb aquests...

Però amb els de la fàbrica no.

H: No.

Escolti, i vostè jugava a futbol també?

H: Aquests dies vaig estar mirant l'equip. Hi havia l'equip de la Tecla Sala però a més a més al barri fèiem un equip de futbo i jugàvem també. Aquests dies vaig estar mirant tot els que hi havien a l'equip, em sembla que no en queda cap.

El Piquer també hi jugava, no, a futbol?

H: El Piquer va estar a l'equip de la Tecla Sala que deien, i el Marín...

Però vostè al de la Tecla Sala també hi va estar.

No, vaig estar a l'equip del barri quan feien la Festa Major, que hi ha el Peiró també, Domingo Peiró també està, era del barri també, també era jugador.

Però per què no va entrar a l'equip de la fàbrica?

Qui?

Vostè.

Perquè no treballava encara, i quan jo vaig començar ja va desaparèixer, sí, ja van desaparèixer i van fer el de Hospitalet, van fer un a Santa Eulàlia, van fer un de Pubilla Cases i entre tots els equips que hi havien van formar l'equip de Hospitalet de futbol i altres de categoria més baixa. Jo vaig estar jugant a futbol quan era jove... que teníem que anar a Can Tunis i teníem que portar companys perquè te guardessin la roba, perquè si guanyaves no podies sortir per la porta, tenies que saltar la tapia del camp i allà quan sorties te podies vestir, canviar de roba.

Escolti, senyor Antoni, i a part d'aquestes sortides que feien així de tant en tant que anaven tots els homes que volien d'excursió, després amb els companys que van fer aquí, que vostès van fer amistat personal, també s'han convidat a les celebracions familiars... o sigui, s'han fet amics de veritat a dintre l'empresa?

D: No, amistat sempre.

H: L'amistat sempre l'hem tingut, amb els que més has tractat, perquè no pots tractar amb tots, si erem 600 o 800 els que hi havíem, erem tres torns cada dia, "pues" no podies tindre... Et coneixies i et saludaves però vaja, sempre hi ha un "cuarteto o un quinteto" o uns quants que sempre tens més d'allò, perquè encara et troben pel carrer i et diuen: "Hola "fulano", hola "futano", hola..." I en queden pocs ja, jo no em trobo amb gaire, eh? Més bé em trobo amb dones que no amb homes, eh?

Però a més vostè com que va estar treballant a tants llocs diferents deu conèixer més gent de lo normal, no?

H: No, però és lo que estic dient, que han desaparegut, han anat morint! D'aquest que hem sortit nosaltres d'aquí ja hauran que són morts! Els últims que erem, d'aquestes 3, 4, 5 dones que van sortir amb nosaltres hi ha 5 o 6 o 7 homes que també s'han mort. No es cap ara. L'únic que veig és a la Salvadora, perquè hi havien dos o tres que venien allà al Centro de l'Hospitalet i ja no venen, una perquè...

D: No pot caminar, l'altra perquè no sé què, l'altra...

H: L'altra que no va bé de cap, perquè no tenia qui d'allò i tenia que estar tancada en una clínica perquè no es pot valdre... No, no, de totes l'única que coneixo és la Carmen que va estar d'infermera aquí, que és una dona ????, la...

D: La cunyada del Peiró.

H: La cunyada del Peiró, aquesta Carmeta que dius tu que has d'anar a veure... i prou, la Salvadora i l'altra amiga de la Salvadora que viu allà, no? Aquesta que ve també al metge amb nosaltres, es que no hi ha prou més.

D: No, però aquella no treballava a la Tecla Sala, no, no.

Vostès que són d'aquí del barri de tota la vida, què els hi sembla que ha significat la fàbrica per la vida del barri?

D: Home, tothom estava content perquè teníem la feina aquí mateix i ho passàvem bé.

H: A més és una cosa maca, una cosa que... Nosaltres hem anat a veure lo que han fet, està bé.

L'agrada com ha quedat?

H: Està bé, sí, està bé, a mi m'agrada, perquè hem estat i m'agrada, però tens aquell record de la gent que ha treballat allà i la gent que ha desaparegut...

D: I que no han tingut mirament!

H: I que no sé, trobo que no... que per gent que hem treballat aquí no sé, no...

No hi ha un record.

H: No hi ha un record tan d'allò que tenia que haver aquí. La meva senyora diu que lo millor que haguessin pogut fer a una de les plantes aquestes, fer una nau per tots els que han treballat aquí, al "menos" que han estat perdent la salut aquí, al "menos" l'haguessin pogut recollir, fer una mica de residència, hospital o "algo" per poguer... així com estan fent ara per aquí, per allà, que haguessin pogut fer aquí una que està al centre de Hospitalet, hi ha combinació per poguer venir de cotxe i metro... perquè ara vas aquí al carrer Aprestadora, a aquesta que han fet nova i tot això, quina combinació tens? No tens combinació, has d'anar a peu.

D: No, i que ja que has perdut la salut al "menos" que haguessin tingut mirament de fer una cosa per la gent d'aquí de Hospitalet, i no.

Escolti, senyor Antoni, jo ja estic contentíssima perquè ja m'ha explicat tot lo que jo volia saber, però si hi ha alguna cosa més, així alguna anècdota o alguna cosa que recordi, que digui: "Home, això seria..."

H: L'únic que recordo és que en el temps que treballava la dona i quan vaig entrar jo va haver un accident, que llavors hi havia les corretges i va haver un mort que se va enganxar a la corretja. Estava en una escala, va anar a posar la corretja que devia saltar de la politja i li va agafar i es veu que el va matar allà.

I treballant jo al tint, em sembla que era ja quan treballava al tint, me'n recordo bé, era quan treballava al tint, que jo havia avisat moltes vegades de que hi havia un "montacargas" que hi havia perill en el "montacargas", que miessin d'arreglar alguna cosa, i després de marxar jo d'allà, ja quan treballava al tint... "pues" se'n va anar el "montacargas" i va matar un altre també.

Que anava dintre?

Sí, dels que pujaven les bitlles, els que van quedar allà últimament avisaven, havíem avisat que hi havia "algo raro", perquè lo que jo t'he dit, que el oïde el tenia molt fi, el tenia, ara ja els anys... i notava jo sempre que la cosa no... i es va avisar alguna vegada però: "No, no té importància això", el mecànic i això. I a última hora va morir també.

Escolti, i la seva relació amb el director? Vostè hi parlava alguna vegada amb el director?

Molt bona, amb el director i amb el gerent. No és que sigui... com que jo complia sempre amb el meu deure "pues" ells deien que... sí, el gerent i el director venien allà i parlaven amb mi, i així com amb molts altres no... ells venien directament allà, estava a l'entrada de la porta jo i al entrar el primer que "pum", si venia el gerent, directament al Navarro. No es que jo tingués una cosa de l'altre món...

Parlava clar i feia la feina.

H: Parlava clar amb ells, sí. Una altra cosa també que no t'he comptat que jo quan estava al tint... ai, quan estava al batà, una vegada en les voltes que feia jo al batà "pues"... allà on està l'ajudant que trencava els "flejes" aquests de ferro, "pues" va fer un piló i vaig passar per allà al costat i vaig donant voltes, i quan vaig tornar per donar la volta d'on havia sortit d'on estava ell i aquest piló de "flejes" aquests, miro i dic: "Què passa aquí?" I vaig mirar i veia que... pasos que marcaven els peus amb sang, jo miro i dic: "Ostres, si sóc jo!" Havia passat pel cxostat d'un "fleje" d'aquells que eren com una fulla d'afeitar i em van tenir que posar 8 o 9 punts... I no em vaig enterar, no em vaig enterar, em vaig donar compte perquè anava... "Home, si sóc jo el que va fent aquests pasos".

D: I duies botes, oi? Em sembla.

H: Portava les botes plenes de sang però... per fer el tall va tallar la bota i em va tallar a mi, em van tenir que donar 8 o 9 punts, o 10. "Allavors" sí, com que era una hora que estava el doctor

Solanich allà, ell mateix em va agafar amb un cotxe, em va fer una petita cura i em va portar amb el cotxe a la mútua, allà a Ausies March, i allà em van donar els 8 o 9 punts i la baixa. I una altra cosa també, hi ha una altra anècdota, que no és anècdota, que és realitat... que és veritat, que havia un allà a les cardes una mica “chulillo”, era una mica “chulillo” i clar, cada vegada que anava jo amb el carro de les teles de bales de cotó, del batà a portar-les a les cardes, quan tornava, per entrar del batà a la sala de les cardes, les metxeres “pues”...

D: Li tancava la porta.

H: Quan sortia d'allà amb el carro buit, hi havia una porta que s'obria així com les del bar “del oeste”, cap a dintre i cap a fora, i clar, jo quan sortia d'allà i del meu “puesto” anava allà a les cardes li pegava una empenta amb el carro i ja s'obria la porta i passava, i es va picar un dia i cada vegada venia a fer-me la “puñeta”. Això és tal com ho dic, eh?

I jo aquell dia també, l'últim dia de que parlo, tenia jo també malhumor no sé per què, o perquè anava el motor o “algo”, “algo” hi havia. Sortia allà i anava depresa per tornar, perquè no sé... sí, em sembla que era per això del motor, sentia “algo” ja...

A “socarrim”.

H: Sí, a “socarrim”. I cada vegada que apretava de fora cap a dintre, cap al batà, el “tio” m'agafava el carro i no em deixava obrir. “Per favor, deixa'm estar! Tinc una mala olor i tinc presa!”

Ho feia de broma?

H: Sí. I torno i quan el carro picava a la porta ell “ñac”, dic: “Fes el favor, que tinc presa. Deixa'm estar! No t'hi fiquis amb mi...” I a última hora torno a pujar i quan torno a picar amb el carro torna a fer lo mateix. Em dono mitja volta, li foto un puntall de peu amb el peu esquerra...

D: Es va trencar el dit.

H: Amb la sabata que portava, i vaig picar a la mateixa camilla, eh?... “Oi, oi, oi!” Dic: “Què, has vist? Vinga, fot el camp d'aquí...! Fot el camp d'aquí i deixa'm tranquil!” I jo esperant que marxés ell per poguer marxar jo també. Em vaig trencar el dit, el dit gros del peu, i vaig al Solanich, que tenia visita... ell no sé si va anar, jo vaig anar perquè quan sortia corrent em vaig ensopegar amb un tope que hi ha de ferro i se'm va posar mig peu negre, mig peu així... Tot això negre! I vaig anar i va dir: “Això no és res, fes-te'n banys d'aigua i sal”.

“Pues” anava a treballar cada dia, eh? Cada dia anava a treballar.

Amb el dit trencat.

Sí, posant el peu amb aigua i sal.

I podia caminar?

A la força tenia que... I al cap de 10 anys, que havíem plegat ja de la fàbrica, tenia una caseta aquí a Rubí amb un hort, el vaig comprar de lo que em van donar d'indemnització d'aquí l'empresa ho vaig emprar allà i “el resto” ho vaig anar pagant a poc a poc, i vaig comprar un terrenet i una caseta que hi havia allà i la vam fer una miqueta més gran i així... i una de les vegades al cap de molt temps, no sé, em feia mal el dit gros i a última hora de la tarda del diumenge com que el noi i la nena i la seva senyora, la jove, venien allà i passaven el “fin” de setmana allà i dinàvem allà i al costat hi havia una casa també que tenia la germana d'ella, i també passaven el “fin” de setmana... I aquell dia no sé què em va passar que... no em vaig picar pas el dit però no podia, un dolor que no podia, i llavors dic: “Mira noi, pasem per urgències...”, que estava a la Plaça Espanyola, que hi ha els okupes aquests ara, “i mirem allà que és lo que em diu el metge”.

El metge m'ho va mirar i diu: “Això és gota”. “Gota, què és gota?” “No veu com té aquest dit?” Dic: “Sí, ja ho sé que tinc aquest dit així”. “Què l'ha passat en aquest dit? Aquest dit està trencat”. Dic: “No, el doctor Solanich diu que no... El doctor Solanich em va dir que no hi havia res trencat, que em fes banys d'aigua i sal, calenta i que se curaria. I es va curar, però miri com està el dit”. Diu: “Pues” aquest dit ja fa 10 anys que està trencat! No se li pot arreglar aquest dit ara”. I així està, tinc així el dit...

Escolti, tanco ja perquè com que això és ja...

